

spreminja na nebu, ker se nam pol leta primikuje, pol leta pa odmikuje. Ker je pa sonce toliko večji, kakor zemlja, naj bi pa zemlja za solncem hodila, ker spodobi se, da manjši za večjim hodi.

O. Sej je tako tudi v resnici, kakor si ti rekel. Solnce je pri miru, in zemlja se suče okoli njega. Vsakih 24 ur se zasučje zemlja okoli svoje osi. Misli si, da bi bilo od severja do juga vtaknjeno dolgo vreteno skozi sredo zemlje, in vsakih 24 ur bi se zemlja zasukala okoli tega vretena, imaš potem razjasnjeno, kaj se to hoče reči: zemlja se suče okoli svoje osi; zemlja se suče od zahoda proti vzhodu, zato se nam pa zdi, da sonce na jutru vzhaja in tako obrača sedež to, sedež uno stran zemlje solčni svetlobi; ena stran zemlje ima dan, druga pa noč. In to se ponavlja, skor kar svet stoji. Vsako leto pa zemlja obhodi svojo pot okoli solca, in po solčnem tiru leta štejemo, kakor sem ti povedal takrat, ko sem pravil od 12 nebeških znamenj in od solčnega in luninega leta. — Zvezdogledom se je to od nekdaj čudno zdelo, da bi neizmerno veliko sonce, ki je tako neznano daleč od nas, vsakih 24 ur moglo okoli zemlje priskakati, samo da imamo jutro, poldne, večer in ponoči pa zvezde na nebu. Rekli so, da bi se to drugače tudi lahko zgodilo, vendar ni nobeden mogel pravega zadeti; kar pride enkrat bistroumen zvezdogled, in ta je ljudem dokazal, da ni to le mogoče, marveč da se res tako godi, in da je modri stvarnik to pred prevdaril, kakor ljudje, in je tedaj tudi svet tako vravnal.

Pomenki

o slovenskem pisanju.

XXV.

Zvést Bogu in domu bil je,
In bo vedno Slave sin . . .

T. Da bi res bilo! — sem vzdihnil iz dna svojega serca pri teh pesnikovih besedah, ker vse drugačno bi bilo potem naše slovstvo. Toda še o Slovenije sinu se to reči ne more, nikar že o sinu Slave.

U. Da domu ni bil vedno zvést Slave sin, to vem; mar tudi Bogu ne?

T. I tudi ne. Verskih ali cerkvenih viharjev sile so bile še žalostniše mimo državnih.

U. Govorila sva prej o državnih notranjih in vnanjih; pomeniva se zdaj o cerkvenih.

T. Ko so prispeli Slovani v svoje sedanje domovje, so bili še terdi pogani. Sprejela jih je kerščanska cerkev. Prizadevali so si v ta namen mnogo gerški, laški, nemški verski učitelji. Bil je tedaj prvi boj med kerščanstvom in poganstvom. — In kedar so bili Sloveni že kristjani, so prihruli med nje poganski Madjari ter so za nekaj časa poterli kerščanstvo, dokler se niso sami spreobrnili.

U. Vstanovila sta bila kerščanstvo med Sloveni sv. Ciril in Metod.

T. Radostni so poslušali Slovani v svojem jeziku verske nauke, in kazalo je, da bode seme, katero sta sveta blagovestnika sejala, njih serc se prijelo ter rodilo obilno sadú; ali — „sovražin človek, zavidljiv tako bogati setvi, zaseje ljuljke vanjo“. (Verumtamen tam copiosae frugis invidens inimicus homo interseruit zizania. Propr. dioc. Labac.)

U. In kdo je bil tisti sovražni človek?

T. Cerkevna povestnica kaže, da so nemški duhovski vladniki razširjali ondod kerščanstvo ter imeli med Slovani svoje poslance, ki pa njihovega jezika niso znali. Ko tedaj solunska brata jameta učiti po slovenski in po slovanski obhajata službo božjo, se ju Slovenci koj poprimejo ter popustijo nemške učitelje, kateri vernivši se domú vse potožijo svojim višjim pastirjem. Le-ti tožijo v Rimu, češ, da jim kratita njihove pravice in da slovanski ne učita morebiti prave vere. Toda v Rimu se popolnoma opravičita, in papež rad potrdi Metoda ter mu da posebne oblasti vkljub nemškim tožnikom.

U. Jeli mogoče? Kako je to, da so v Rimu milostno sprejeli slovenska učenika in da so po smerti Cirilovi podpirali Metoda zoper Nemce?

T. Nekaj za to, ker sta učila a) pravo sv. vero in so upali tako b) Slovence ovarovati Focijeve razkolnije, nekaj pa ker so jim bili c) nemški škofje — sami nekteri deželski in vojaški vladarji — premogočni in preposvetni. — Skušali so sicer še drugič in tretjič počerniti Metoda, ali — nič niso opravili. Mógli so tedaj mirovati, dokler je živel Metod.

XXVI.

T. Po smerti Metodovi pa, ker z duhovsko močjo in rimsko oblastjo niso smeli, so z vojaško silo njune učence pregnali čez Donavo v Bulgarijo itd. — Slovenska liturgija je tod sicer jenjala, ali tudi večina Slovanov je bila zapletena v razkolnijo, ki je tedaj nastala v Carigradu in se razširila poznej po vzhodni Evropi.

U. Ali je pa to res?

T. Res je, da sta sv. Ciril in Metod na Moravskem katoliški cerkvi vrata odperla proti jutru ali vzhodu, in derznemo se terditi, da brez žalostne osode, koja je zadela bila slovanska blagovestnika in njune učence in potem moravsko državo samo, bi toliko in toliko vzhodnih Slovanov ne bilo palo v nesrečno razkolništvo (cf. Kopitar, Ginzl, Bílý, Štěpán i. t. d.)!

U. Kako in kdaj je pa razkolnija Slované dobila v svojo pest?

T. Očitno sprožil jo je Focij (+ 891), doveršil pa Cerularij l. 1054 v Carigradu. To je gerška razkolnija. Slovanska pa je nastala poznej; po Rusovskem, bi djal, v 12. stoletji (Nicefor + 1121), in prav carska cerkev je ruska še le od l. 1720 (Peter I.), rimski še vedno gorka! — Po jugu so zgodaj motile Slované nekatere krivoverske stranke (Bogomili itd.), in Bulgari, Serbi, celo Hrovatje so bili zdaj pod Rim zdaj pod Carigrad. Poslednji so večidel katoličani, tudi unih nekteri z latinsko nekteri s slovansko liturgijo ali službo božjo.

U. Rusje imajo sploh slovansko liturgijo, kaj ne?

T. Sprejeli so kersčanstvo s slovansko liturgijo tedaj še brez gerških zmotnjav, in upati smemo, da so bili dolgo in so mnogi še sedaj po nji v zvezi s pravo cerkvijo in da vsaj pri nekterih utegne ona biti spet most, po katerem se snidejo bratje po duhu in rodu — tudi v veri.

U. Bral sem že časi, da sta sv. Ciril in Metod v čisljih tu in tam, pri vzhodnih kakor pri zahodnih Slovanih.

T. Res je to. Kakor sta bila že na zemlji blagovestnika slovanskim rodovom sploh, tako sta nam gotovo tudi zdaj zavetnika pri Bogu, ter neprenehoma prosita, da bi pala nesrečna stena, koja loči Slované v pravi veri in sveti cerkvi. — In kakor se lepo razvija nam v prid Mohorjeva družba,

tako naj raste in dela Slovanom v blagor med nami bratovščina sv. Cirila in Metoda, katero je l. 1852 ustanovil Slomšek, Slovincem drugi Metod!

XXVII.

T. L. 1453 so dobili Turki Carigrad, dobili so si pa tudi že prej in poznej mnogo Slovanov, in dokaj se jih je celo poturčilo.

U. V hudem spominu so še zdaj pri nas Slovencih; kako so mogli stiskati še le vzhodnje Slovane, zlasti ob jugu!

T. Samo po Slovenskem so silovito gospodarili skorej 200 let (1418 — 1596), in v Carigradu životarijo še dan danes. — Razun Turkov je med Slovani, zlasti med českimi in poljskimi, tudi precej Judov.

U. Mar so med zahodnjimi Slovani razgrajali tudi kaki verski viharji?

T. Pa še kaki! Kar je spodej Focij, to je zgorej sprožil Hus († 1415). Umerl je na germadi, kakor bogomilski Bazilij. Gerki v tej reči Latinom nimajo nič očitati. V lepi česki besedi je sejal Hus krivoversko seme med českim narodom in Hus je kriv, da je vdanost do Rima v mnogih srcih zaspala in da spáva v premnožih še sedaj!

U. Posnemal je tedaj sv. Cirila in Metoda le v narodnosti, ne pa v pravovernosti in sinovski vdanosti do Rima in poglavarja vesoljne cerkve.

T. Naslednik mu je bil med Nemci, in — žalostna nam majka! tudi med Slovani Luter († 1546), kteremu se ni zastonj reklo Davorin! Kod in kako naglo in kako silno se je razširjalo njegovo in njegovih tovaršev verstvo, je sploh znano; sej ima celo na Slovenskem svojo dobo (1530 — 1598). In koliko se šteje husovih Lutrovcev in lutrovih Husovcev med severnimi Serbi (Lužičani), Čehi, posebno med Slovaki! Razširjali so nekda neprijazno od zapada proti vzhodu sv. vero, sedaj pa razširjajo neko olikano svobodo in svobodno oliko, svobodno, zdi se mi, prave vere!

U. Toda z brezversko oliko slovanskim narodom oljke miru in sprave dali ne bodo.

T. Dokler pa te ni, se prava edinost, in srečna vzajemnost doseči ne more. Za Cirila in Metoda je vzraslo Slovenom močno deblo vesele vzajemnosti, ker so se strinjali v veri,*) v besedi in v pisanji. Berž pa, ko je zginil med njimi Salem (mir), se jim je prikazal Babel (zmešnjava). —

In med ljudom so utihnile
Stare govorice mile.

Šolsko blagó.

(Kebri.) Otroci pripovedujejo v šoli, kako lovijo zvečer kebre, ki letajo okoli dreves po zraku. Učitelj jih praša, če vedó, kaj so in kaj delajo kebre. Ker otroci ne vedó kaj dobro odgovarjati, učitelj tako le pripoveduje:

Kebri ali hrošči so skoro po vsi Evropi domá. Navadno se pokažejo o začetku mesca maja, ali pa še nekoliko pred, o sv. Jurji. V goratih krajih se pokažejo nekoliko pozneje, kakor po planjavah. Kebri naj raji rojijo in letajo o toplih večerih, pa tudi po dnevu se vidijo pri drevesih, kjer iščejo živeža. Kebri so zelo zelo požrešni, in se lotijo skoro vsake rastline, zlasti pa imajo radi sadno drevje, posebno jablane in češplje, kjer jih tako izdelajo, da ga ni peresca celega. Keber devlje svojo zalego ali jajčica precej globoko v zemljo na en kupček. Čez 4 ali 6 tednov izlezejo červeci iz jajc. Pervo leto so prav tanki, in živé skupaj. Drugo leto se razidejo, tretje leto pa se razlezejo na vse kraje, globokeje, ali pa, višje v zemlji, kjer rastline spodjedajo. Proti koncu četrtega poletja gre ta červ dva ali tri komolce globokeje, in se v meh zaprede. To se godi jeseni. Kedar orači orjejo na polji, jih večkrat veliko izorjejo. Spomladi pa pridejo iz pod zemlje. Naj je zemlja še tako terda, keber jo predere, in še celó terdo pohojene steze mu ne morejo zapirati poti. Kdor dobro pazi, vidi po poti kebrove luknje, kakor bi bil kdo palico v zemljo zasadil. Kebri pridejo navadno vsako četrto leto na dan, in delajo po drevji dosti škode. Ni ga drugega pomočka zoper te požrešne živali, kakor to, da jih kolikor je moč pokončujemo. Veliko hroščev pokončajo kerti, natopirji, srakopéri, mravljinčarji, vrane, kavke, škorci, vrabci, postovke, sokoli i. t. d. Naj bolje pa je hrošče nabirati, kar se naj lažje dela jutraj, dokler so še oterpnjeni na drevji, in se dajo lahko otesati. Pobirajo naj jih otroci in naj jih potem pametno pokončajo in v gnoj zakopljejo. Nekteri dajejo kebre tudi kuretini, ki jih rada zoblje, in ji tudi dobro teknejo.

*) L. 1842, kedar je štel Šafařík samo 78,691.000 Slovanov, jih je razredil po naboženstvu ali verstvu tako le: Gerskega spoznanja 54,011.000, gersko-katoliškega 2,990.000, katolikov 19,359.000, protestantov 1,531.000, mohamedanov 800.000. Sedaj jih štejejo 80,000.000, Rusje celo 88,000.000, in po tem se spreminjajo une številke, žalí Bog! ne vaelej v radost katoliški cerkvi.